

Ю.А.Мицик (Київ)

V ДОВНАРІВСЬКІ ЧИТАННЯ

22–23 вересня 2005 р. у старовинній Речиці (Гомельська обл., Білорусь) під егідою Гомельського держуніверситету ім. Ф.Скорини та Інституту історії і культури східнослов'янських народів при Гомельському університеті відбулися V міжнародні наукові Довнарівські читання, присвячені пам'яті видатного білоруського історика Митрофана Володимировича Довнар-Запольського (1867–1934). Цього разу в них узяли участь понад 60 науковців із усіх наукових центрів Білорусі, а також з України, Росії, Польщі, Литви, Ізраїлю.

Роль М.Довнар-Запольського у розвитку білоруської історичної науки можна порівняти з тією роллю, що її відіграв у розвитку української історіографії Михайло Грушевський. Долі цих видатних учених багато в чому подібні, навіть і посмертні. Так, до останнього часу їхні імена були під фактичною забороною як “буржуазних націоналістів”, а творча спадщина – припадала пиллом. Природно, що в Білорусі з 1991 р. творчість М.В.Довнара-Запольського привертає особливу увагу і без перебільшення можна сказати, що Речицькі читання пам'яті цього історика концентрують нині найкращі сили дослідників його життя й діяльності. Оскільки М.Довнар-Запольський тривалий час був професором Київського університету, сформував тут власну історичну школу, звертався у своїй творчості до української історії, тому він відіграв важливу роль і в розвитку української історичної науки. Природно, що вітчизняні дослідники традиційно беруть активну участь у Речицьких читаннях. У першу чергу це стосується докторів історичних наук І.Б.Матяш (Український державний НДІ архівної справи та документознавства в Києві), І.В.Верби та В.І.Ульяновського (обидва – КНУ ім. Т.Г.Шевченка). Цього разу доповідь І.Б.Матяш була присвячена ролі М.Довнар-Запольського в налагодженні білорусько-українських дипломатичних контактів у часи УНР; а доповіді І.В.Верби, В.І.Ульяновського, також канд. іст. наук О.Трембицького – контактам між білоруським ученим та українськими істориками М.В.Стороженком, М.Оглоблиним, Є.Сіцінським. Аспірант Д.О.Карпусь (КНУ) представив доповідь, в якій підбивалися певні підсумки дослідження Київської історико-економічної школи М.В.Довнар-Запольського. Серед доповідей I секції (“Життя і наукова діяльність М.В.Довнар-Запольського”) особливе зацікавлення викликали доповіді канд. іст. наук *В.М.Лебедєвої* (Гомель) “Білоруський компонент у формуванні світогляду М.В.Довнар-Запольського”, канд. іст. наук *А.Л.Киштимова* (Мінськ) “М.В.Довнар-Запольський, М.С.Грушевський і “Записки НТШ”, також виголошені д-ром. іст. наук *Г.В.Штиховим* (Мінськ) і *О.К.Кравцевичем* (Гродно) доповіді про оцінку білоруським ученим князя Міндовга в утворенні Великого князівства Литовського і ролі польсько-литовських уній. *Д.Михалюк* (Польща) звернула увагу на створену вченим у 1919 р. карту Білоруської Народної Республіки.

Не менш важливим був доробок науковців, які працювали в II секції (“Речицька земля в часі та просторі”). Слід підкреслити, що цей регіон є прикордонним з Україною, і тому дослідники нерідко вивчали сюжети української історії. На II секції виступила значна група етнографів та фольклористів, медієвістів, дослідників історії нової й новітньої доби. Так, д-р. іст. наук *Ю.А.Мицик* (Національний університет “Києво-Могилянська академія”) подав розгорнутий опис битви під Лосовом (1649 р.), в якій українські та білоруські повстанці під керівництвом наказного гетьмана Михайла Кричевського хоч і зазнали поразки, зате затримали ворога й дали змогу Богданові Хмельницького розгромити коронні війська під Зборовом. Канд. іст. наук *С.О.Чаропка* (Гомель) зупинився на подіях початкового етапу Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр., що відбувалися в Речиці; аспірантка *І.Ю.Тарасенко* (Інститут української археографії та джерелознавства НАН України) розкрила значення свідчень польського хроніста С.Твардовського про події цієї війни на території Гомельщини. Дві доповіді представили чернігівські науковці: канд. іст. наук *І.В.Кондратьєв* (“Лоївське староство у 1589 – середині XVII ст.”), канд. іст. наук *О.Б.Коваленко* і канд. іст. наук *І.Є.Петреченко* (“Камеральний опис Речицької округи 1796 р. як історичне джерело”). Аспірантка *О.М.Ямкова* (КНУ) зупинилась на історіографічних аспектах дослідження творчості відомого українського та білоруського історика й правника XX ст. – Лева Окиншевича. Привернули значну увагу результати наукового пошуку *В.Ф.Голубєва* (Мінськ) (“Община в соціальному та господарчому житті населення Стрішенської волості Речицького повіту за інвентарними описами XVI–XVIII ст.”), канд. іст. наук *І.Ф.Кітурки* (Гродно) (“Речицький повіт у світлі люстрації 1789 р.”), а також науковців із Польщі, проф. *В.Резмера* (Торунь) і д-ра *О.Латишонка* (Білосток), котрі ґрунтовно висвітлили хід боїв за Речицю у 1920 р., які вели польські війська й частини С.Булак-Балаховича проти Червоної армії. Характерною особливістю V читань була збільшена кількість доповідей, зроблених молодими дослідниками, наприклад *Ю.О.Кобець* та *Є.В.Оружилю*, які доповіли про матеріали Речицького держархіву.

Робота V Довнарівських читань, як і чотирьох попередніх, була дуже плідною. Яскравим прикладом цього стала презентація документального видання, здійсненого під керівництвом В.М.Лебедєвої: “Пераліска М.В.Доўнар-Запольскага з дзеячцамі навукі Украіны (1893–1908 гг.)” (Гомель, 2005). У цій книзі вперше опублікована виявлена переважно в київських архівах кореспонденція білоруського вченого з М.С.Грушевським, В.Б.Антоновичем, В.С.Іконниковим,

М.Ф.Володимирським-Будановим, А.М.Лободою, А.І.Маркевичем, В.М.Перетцем та ін. Ця книга є якраз на часі, особливо враховуючи започатковане українськими науковцями видання спадщини М.С.Грушевського. Досягнені результати в галузі дослідження Речицького краю (батьківщини М.Довнар-Запольського) дають можливість у недалекому майбутті видати збірник джерел з історії цього регіону й створити узагальнюючу працю з історії Речицького краю від давніх часів до сьогодення. В Довнарівські читання є важливим свідченням взаємовигідних наукових контактів і співпраці між білоруськими та українськими науковцями.

О.А.Бакалець (Бар)

МІЖРЕГІОНАЛЬНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ “ІСТОРИЧНА ТА ЛІТЕРАТУРНА СПАДЩИНА МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО”

29 вересня 2005 р. в приміщенні Барського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. М.Грушевського відбулася міжрегіональна науково-практична конференція “Історична та літературна спадщина Михайла Грушевського”, присвячена 139-й річниці від дня народження М.Грушевського та 20-річчю коледжу. Її організували Інститут історії України й Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського НАНУ, Інститут історії, етнографії й права Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського, Кам’янець-Подільський державний університет, Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М.Грушевського.

Конференція зібрала широке коло науковців із західного та центрального регіонів України. В її підготовці брали участь академік, директор Інституту історії України НАНУ *В.А.Смолій*, доктори історичних наук, професори *М.Ф.Дмитрієнко*, *Я.Р.Дашкевич*, *Г.В.Папакін*, *В.Ф.Верстюк*, *Р.Я.Пиріг*, докторанти, доценти й кандидати історичних наук *І.Б.Гирич*, *Ю.А.Зінько*, *О.В.Юркова*, *П.Г.Усенко*, *Я.О.Іщенко*, *О.М.Федьков*, *В.С.Лозовий*, *О.А.Коляструк*, *Д.В.Тоїчкін*, *Л.П.Маркітан*, *І.М.Романюк*, *Н.І.Руденко*, наукові співробітники – грушевськознавці з Історико-меморіального музею Михайла Грушевського в місті Києві *С.М.Панькова*, *О.М.Мельник*, *О.О.Будзінський*, *Г.В.Шевчук*, *М.О.Кучеренко*, Державного музею М.Грушевського у Львові (*М.К.Магунь*), члени Національної спілки журналістів України *М.Х.Комісарчук*, *В.І.Страшний*, *Є.Й.Меснякін*, працівники Вінницького обласного краєзнавчого музею та Барської районної бібліотеки, аспіранти, здобувачі, магістранти, викладачі історії, української мови й літератури вузів I–IV рівнів акредитації, учителі загальноосвітніх шкіл та студенти.

Було представлено 53 доповіді, уміщені в збірник наукових статей конференції (Історична та літературна спадщина Михайла Грушевського: матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції. – К.; Л.; Вінниця; Кам’янець-Подільський; Бар, 2005. – 246 с. (наук. ред. *М.Ф.Дмитрієнко*, відп. ред. *М.Х.Комісарчук*, відп. секр. *О.А.Бакалець*). На жаль, не всі учасники форуму змогли приїхати до Бара й виступити.

Урочистості розпочалися з покладання квітів до пам’ятника М.Грушевському та відкриття куточка музею Михайла Грушевського. Вступним словом пленарне засідання конференції відкрив заслужений працівник освіти України, д-р філософії, директор Барського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. М.Грушевського *М.Х.Комісарчук*, який наголосив на ролі М.С.Грушевського в українській історії, літературі, суспільно-політичному житті. Він також розповів про найважливіші досягнення коледжу за 20 років, який не випадково є єдиним закладом серед вузів I–IV рівнів акредитації, що носить ім’я М.С.Грушевського.

Із вітальною телеграмою до учасників конференції звернувся директор Інституту історії України НАНУ, академік *В.А.Смолій*: “Ви започаткували чудову традицію – проведення на регіональному рівні наукових конференцій, присвячених вивченню спадщини видатного історика й громадського діяча М.С.Грушевського. Відтак учені з різних регіонів України отримують можливість оприлюднити свої наукові здобутки й обмінятися думками з ученими провідних наукових центрів країни”.

На пленарному засіданні з ґрунтовною доповіддю “Спадщина Михайла Грушевського й сьогодні” виступив канд. іст. наук, ст. наук. співроб. Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського НАНУ *І.Б.Гирич*. Він підкреслив, що Бар є знаковим містом для дослідників спадщини видатного історика. Доповідач відзначив, що завдяки виданню творів М.Грушевського сучасник відкриває для себе свого Грушевського – вченого й людину. Цікавий він для нас думками, розсипаними в його, здавалося б, суто наукових писаннях. Учений виступає “промотором” засад української незалежності. *І.Б.Гирич* підкреслив, що спадщина М.Грушевського не обмежується науковими працями, оскільки відомо близько 50 тис. його листів, десятки прозових і віршованих творів, які чекають на свого дослідника.